

Répási Krisztián

„Egyszemélyes hadsereg?” A magányos merénylők által gyakorolt politikai erőszak (II.)

A magányos merénylőről írt tanulmányunk első részében¹ bemutattuk, hogy a politikai szélsőség mely területei adaptálták a vezető nélküli ellenállás modelljét, azonban adósok maradtunk annak kifejtésével, hogy egyrészt a magányos merénylőket pontosan mi vezérli tettük végrehajtásában, illetve milyen célpontok ellen hajtanak végre támadásokat, másrészt, hogy milyen komoly fenyegetést jelentenek valójában a biztonságra. Az alábbiakban azokat a szélsőséges ideológiákat vesszük górcső alá, amelyeket a magányos elkövetők magukénak vallanak, kitérve arra, hogy merényleteik milyen személyek, társadalmi csoportok vagy intézmények ellen irányulnak.

Bevándorlóellenesség és antiszemitizmus Európában

Az Európában tapasztalható szélsőjobboldali politikai erőszakon belül egyrészt jelen van még a „hagyományos”, faji alapon, a fehér ember felsőbbrendűségét hirdető és a „világuralomra törő zsidókkal” kapcsolatosan összeesküvés-elméleteket gyártó neonáci ideológia. Másrészt a neonácizmus az elmúlt 20-25 évben Nyugat-, Észak- és Dél-Európában, valamint Németországban némiképp háttérbe szorult, és helyüket átvették a posztindusztriálisnak nevezett szélsőjobboldali csoportok. Náluk már nem a zsidók jelentik a fő veszélyt, hanem a multikulturalizmus, a muzulmán bevándorlók és maga az iszlám.

Matthew Goodwin, Vidhya Ramalingam és Rachel Briggs közösen írt tanulmánya rávilágít arra, hogy a nagyszámú bevándorló közösségekkel rendelkező országokban a szélsőjobboldaliak a migránsokra és a menedékkérőkre több szempontból is fenyegetésként tekintenek, mert úgy vélik, hogy a bevándorlók veszélyt jelentenek a gazdaságra, a közrendre és a többségi társadalom kultúrájára. A szélsőségesek szerint minél több bevándorló érkezik, annál nagyobb lesz a bűnözés, kevesebb a munka, és segély formájában rengeteg pénzt kell majd rájuk költeni.² A szélsőjobboldaliak számára a legnagyobb problémát a migránsok jelentette „kulturális fenyegetés” jelenti. Röviden szólva, a szélsőjobboldaliak nem elsősorban faji alapon ellenzik a bevándorlást, hanem kulturális szempontból, célpontjaik pedig elsősorban a muzulmán migránsok.³ Fenyegetésként tekintenek az iszlámra és a muszlimokra, azt hangoztatván, hogy a bevándorlók kultúrája nem összeegyeztethető az európaival, ily módon egyfajta önvédelmi mechanizmusként saját nemzeti szokásait, valamint az „európai tradíciókat” – vagy legalábbis, amit annak tartanak – minden eszközzel meg akarják védeni a muzulmán bevándorlótól.⁴ Mindez tetten érhető An-

1 A tanulmány első része a *Nemzet és Biztonság*, 2013/3–4. számban jelent meg.

2 Goodwin, Matthew - Ramalingam, Vidhya - Briggs, Rachel: *The New Radical Right: Violent and Non-Violent Movements in Europe*. Institute for Strategic Dialogue, London, February 2012. 47–48. o., 2013. 08. 19. (2013. 08. 25.)

3 Uo. 48 o.

4 Répási Krisztián: *Újjáéled-e az európai szélsőjobboldali terrorizmus?* biztonságpolitika.hu, 2012.12. 18. (2013. 08. 09.)

ders Breivik rendkívül zavaros, általa „kulturális konzervativizmusnak”, illetve „keresztes nacionalizmusnak” nevezett ideológiájában is, amiben domináns elemként jelenik meg az iszlámmal szembeni engesztelhetetlen gyűlölet. A több éven keresztül írt több mint 1500 oldalas kiáltványában a kereszténység és az iszlám elkerülhetetlen összecsapását vetíti előre, bírálva többek között a „kulturális marxizmust” és a multikulturalizmust, mert úgy véli, hogy ezek az eszmék az európai keresztény kultúrát veszélyeztetik.⁵ A baloldalt és a liberálisokat azért hibáztatja, mert szerinte nem tudtak gátat szabni a bevándorlók tömegének, mindebből pedig az következik, hogy a célpontok kiválasztásánál⁶ elsősorban a kormányzó munkáspárttal szembeni gyűlölete motiválta a merénylőt.

Ezzel szemben Közép-Európában és a kontinens keleti felén a szélsőjobboldalnak egy másik arcával találkozhatunk, ugyanis a rendszerváltás után felemelkedő szélsőjobboldal elsősorban a két világháború közti időszak jelszavait visszhangozza, amikre leginkább a zsidó- és cigányellenesség, valamint a szélsőséges antikommunizmus a jellemző.⁷ Nem szabad elfelejteni, hogy a rendszerváltás utáni elhúzódo gazdasági problémákból adódó létbizonytalanság, az Európai Unió intézményeiben való csalódásból fakadó növekvő EU-ellenesség, és a több választási cikluson át tartó „rossz kormányzás”, ideértve a politikai pártokat érintő korrupciós ügyeket is, kitűnő táptalajt adnak a bűnbakkeresésnek, az erősödő nacionalizmusnak, az etnikai konfliktusok szításának, a pluralizmusellenességnek és a különböző (etnikai, szexuális, vallási) kisebbségekkel szembeni intoleranciának.⁸ Szélsőségesen nacionalista, idegengyűlölő és antiszemita volt a lengyel parlament épületét felrobbantani akaró Brunon Kwiecień is, aki úgy vélte, a lengyel gazdaság és a társadalom rossz irányba halad, amelynek oka, hogy a kormányzati pozíciókat nem „igaz lengyelek” birtokolják, hanem „idegenek”.⁹

Európában a szélsőjobboldali magányos merénylők célpontjaiként az úgynevezett „puha”, vagyis a fegyvertelen személyek dominálnak: afrikai, arab, dél-ázsiai származású bevándorló közösségek tagjai, vagyis főként muzulmánok ellen hajtanak végre támadásokat. Ebből kifolyólag Breivik és Kwiecień kivételnek számítanak. Az oslói kormányzati negyedben elhelyezett bomba és a lengyel parlament felrobbantásának terve „kemény”, vagyis fegyveresen védett célpontokra irányult, továbbá Breivik Utøya szigetén sem bevándorlókat, hanem az oslói robbantáshoz hasonlóan norvégokat ölt meg.

Az amerikai szélsőjobboldal arcai

A szélsőjobboldali merénylők motivációit vizsgálva az Egyesült Államok összetettebb képet mutat, mint Európa. Arie Perliger rámutat arra, hogy Európától eltérően az USA-ban a szélsőjobboldali merényletek nem korlátozódnak a rasszizmus, az idegengyűlölet és az antiszemitizmus által gerjesztett támadásokra, s három fő irányzatot különít el az amerikai szélsőjobboldalon belül: a neonácit, a keresztény fundamentalistát és az antiföderalistát.

5 Tálás Péter – Csiki Tamás: *Az oslói/utøyai merényletről*. ZMNE SVKK *Elemzések*, 2011/8. 6. o. (2013. 08. 06.) és Rich, Dave: *Anders Behring Breivik's political platform*. *International Institute for Counter-Terrorism*, 2011. 07. 26. (2013. 07. 25.)

6 Oslo kormányzati negyede és a Munkáspárt Utøya szigetén lévő ifjúsági tábora.

7 Répási Krisztián: *Újjáéled-e... i. m.*

8 Bayer József: *Jobboldali populizmus és a szélsőjobboldal Kelet-Közép-Európában*. *Eszmélet*, 2002/3. (2013. 08. 10.)

9 Day, Matthew: *Polish bomb plotter said 'Breivik made mistake'*. *The Telegraph*, 2012. 11. 21. (2013. 09. 08.)

Rasszisták, neonácik

A három közül a rasszista-neonáci a legmeghatározóbb, valamint a legtöbb szimpatizánsal és aktivistával rendelkező vonulat. Képviselői közé tartoznak a különböző neonáci szervezetek (Nemzeti Szövetség) és szkinhedcsoportok (Hammerskin Nation), valamint a Ku-Klux-Klan. Rasszizmuson, idegengyűlöleten és szegregáción alapuló, fehér szupremacizmusnak is nevezett ideológiájuk a fehér faj felsőbbrendűségét, megőrzését, megmentését hirdeti. Az aktivisták célja „helyreállítani” vagy „megőrizni” az általuk természetesnek vélt faji és kulturális hierarchiát azáltal, hogy szigorúbb „társadalmi és politikai kontrollt” gyakorolnának a nem fehérek (afroamerikaiak, zsidók, bevándorlók) fölött.¹⁰ Az irányzat követői úgy vélik, a fehér faj túlélésének feltétele a faji tisztaság, céljuk, hogy faji szempontból egy homogén USA-t hozzanak létre akár azon áron, hogy kiirtják az alacsonyabb rendűnek ítélt fajokat. Ennek megfelelően merényleteik célpontjai a színes bőrűek (feketék, kelet-, illetve délkelet-ázsiaiak, latin-amerikaiak, arabok), a zsidók, a zsinagógák, a muzulmánok, a homoszexuálisok, de a fehér bőrű polgárjogi aktivistákat, valamint a vegyes házasságok fehér bőrű tagjait sem kímélik, őket ugyanis a fehér faj árulóinak tartják. Az egykoron az Amerikai Náci Párt és a Ku-Klux-Klan soraiba tartozó rasszista sorozatgyilkos Joseph Paul Franklin is ezt a vonulatot képviselte. A leírtakhoz tennénk hozzá, hogy a megjelenésükben muzulmánokra hasonlító szikhek sincsenek biztonságban a fehér „fajvédőktől”. 2012. augusztus 5-én a Wisconsin állambeli Oak Creekben Wade Michael Page a helyi templomnál végzett hat vallását gyakorló szikhhel:¹¹ feltehetően azért nyitott rájuk tüzet, mert a turbánt viselő szikhekről azt gondolta, hogy muszlimok.

Keresztény radikálisok

A Perliger által keresztény fundamentalistáknak nevezett vonulat a vallási radikalizmust kombinálja a rasszizmussal. Az irányzat követői a fehér felsőbbrendűséget a vallásos szövegek sajátos értelmezésén keresztül próbálják igazolni, és úgy vélik, nem a zsidók Isten kiválasztott népe, hanem az angolszászok. Szerintük a Bibliában ábrázolt fény és sötétség közti háború az angolszász nemzetek és a nem angolszász etnikai csoportok közötti faji háborúban fog testet ölteni, továbbá a zsidókat a Sátán gyermekeinek nevezik. Morális igazolást adnak azoknak az erőszakos cselekményeknek, amelyek az általuk gyűlölt és lenézett csoportok, közösségek, faji, etnikai, vallási és szexuális kisebbségek ellen irányulnak.¹² Mint ahogy tanulmányunk első részében említettük, a keresztény radikalizmushoz sorolható a Keresztény Identitás nevű mozgalom és a hozzá szorosan kapcsolódó Phineas Papjai (*Phineas Priesthood*) is. A vezető nélküli ellenállás modelljét adaptáló Phineas Papjai lényegében mozgalom a mozgalmon belül, követői ugyanis a Keresztény Identitás rasszizmuson, antiszemitizmuson, homofóbián és a más vallásúak üldözésén alapuló ideológiáját tették magukévá. A gyűjtogatással, robbantással és gyilkossággal egybekötött

10 Perliger, Arie: *Identifying Three Trends in Far Right Violence in the United States*. *CTC Sentinel*, 5. évf., 2012/9. (2013. 08. 24.)

11 Laris, Michael - Leonig, Carol D. - Somashekhar, Sandhya: *Wade Michael Page: Excessive drinking cost Sikh temple shooter his military career, civilian job*. *The Washington Post*, 2012. 08. 07. (2013. 08. 10.)

12 Perliger, Arie: *i. m.*

támadásaik célpontjai a zsidók, a nem fehér bőrűek, a homoszexuálisok, az abortuszklinikák, illetve olyan intézmények, köztük bankok, amelyekről az elkövetők úgy gondolják, hogy zsidók működtetik.¹³

Antiföderalisták

Az antiföderalista vonulat követői élesen szemben állnak az Egyesült Államok szövetségi kormányzati rendszerével, berendezkedésével, a szövetségi kormányzatot képviselő személyekkel, intézményekkel, köztük az adóhivatallal. Céljuk, hogy lehetetlenné tegyék a szövetségi kormány és a hozzájuk közel álló szervezetek (hadsereg, FBI) működését úgy, hogy megpróbálják aláásni a befolyásukat és a legitimitásukat. Nem tűrik, hogy az általuk zsarnokinak ítélt kormány beleszóljon az életükbe, és akadályozza őket alkotmányos jogaik gyakorlásában. Az irányzat rendkívül individualista hívei az alapító atyák örökösiként tekintenek magukra, és vissza akarják állítani az elveszítettnek hitt „igazi” és „tisztá” amerikai identitást és életstílust. Az antiföderalizmus képviselői – akikre a szakirodalom a „milícia” vagy „patrióta” mozgalom tagjaiként is hivatkozik – meg vannak győződve arról, hogy az amerikai kormány és az FBI minden lépésüket figyeli, továbbá elkötelezett hívei a szabad fegyverviselésnek, de náluk az előző két irányzathoz képest a rasszizmus sokkal kevésbé van jelen. Célpontjaik a szövetségi kormány hatalmát megtestesítő személyek és intézmények közül kerülnek ki.¹⁴ A magányos merénylők közül Timothy McVeigh vallotta magáénak az előbb felsorolt nézeteket. McVeigh az FBI oklahomai irodaházának felrobbantásával a szövetségi erők wacói fellépését akarta megbosszulni, ugyanis pontosan két évvel a robbantás előtt, 1993. április 19-én a texasi Wacóban az amerikai fegyveres erők egy vallási szekta rejtékelyét két hónapon át tartották körbezárva. Az ostromnak végül egy számos halálos áldozattal járó ütközet vetett véget.¹⁵ McVeigh-t egyébként nem minden kutató tartja magányos merénylőnek, ugyanis a robbantás megszervezésében és kivitelezésében rajta kívül még hárman vettek részt, ugyanakkor egyikük sem valamilyen nagyobb szervezet utasítására vagy befolyásának engedve vállalt szerepet az akcióban.

Izraeli magányos merénylők: a telepes mozgalom fanatikusai

A szélsőjobboldali magányos merénylők kapcsán meg kell említenünk az izraeli szélsőjobboldalhoz kötődő Baruch Goldstein és Jigal Amír merényleteit is. Goldstein 1994. február 25-én a hebroni pátriárkák sírjánál 29 imádkozó muzulmánal végzett,¹⁶ Amír pedig 1995. november 4-én meggyilkolta az izraeli miniszterelnököt, Jichak Rabint,¹⁷ mindkét elkövető a Kach párt nézeteivel szimpatizáló, úgynevezett nemzeti-vallásos (vallásos cionista) fanatikus volt.

13 Phineas Priests. *START – National Consortium for the Study of Terrorism and Responses to Terrorism* (2013. 11. 20.) és Hoffman, Bruce: *Inside Terrorism*. Columbia University Press, New York, 2006, 116. o.

14 Perliger, Arie: *i. m.*

15 Tólas Péter – Csiki Tamás: *i. m.* 4. o.

16 Greenberg, Joel: *Israeli Experts Support Assertion Lone Gunman Acted at Hebron*. The New York Times, 1994. 04. 05. (2013. 08. 29.)

17 Blumenfeld, Laura: *Slain Leader's Legacy Lives On, Assassin Admits*. The Washington Post, 1999. 05. 14. (2013. 09. 01.)

Bár a vallásos nézeteket és a nacionalizmust ötvöző vallásos cionizmusnak már a 19. században voltak előfutárai, az ideológia markánsan csak a 20. század elején jelent meg az európai zsidóság körében. Az irányzat legfontosabb alakja, Avraham Jichak Kuk rabbi nem látott éles ellentétet a vallás és az eredetileg szekuláris nézeteket valló cionizmus között. Kuk a cionizmust egy nagy isteni terv részének tekintette, amelynek az eredménye a zsidók visszatérése a Szentföldre, továbbá úgy gondolta, hogy a föld benépesítése és a települések újjáépítése majd megalapozzák a zsidó nép megváltását.¹⁸ A vallásos cionizmus térhódításában az 1967-es háború sikere és a teleszes mozgalom megszületése mérföldkönek számított, ám a hatnapos háború után megjelentek az irányzat vadhajtásai, a nemzeti-vallásos fanatikusok, akik isteni küldetésük tudatában nem riadnak vissza az erőszak alkalmazásától sem, beleértve a palesztin lakosok megfélemlítését, bántalmazását, meggyilkolását, valamint az izraeli kormánnyal és a hatósággal való szembeszegülést.¹⁹ A Kach párt, valamint annak vezetője Meir Kahane rabbi is a vallásos cionizmus ez utóbbi, szélsőséges leágazásának képviselői közé tartozott. Kahane azt hirdette, hogy a zsidóknak – mint az Isten által kiválasztott, szent nép gyermekeinek – csak saját magukkal kell foglalkozniuk, és nem kell tiszteletben tartaniuk más nemzetek erkölcsi vagy viselkedési normáit.²⁰ A Kach hívei úgy vélik, hogy az arabokat, akik Izrael ellenségei, ki kell űzni Izraelből, és egy vallásilag homogén államot kell létrehozni: szerintük a Szentföld – ideértve a palesztin területeket is – csak és kizárólag a zsidóké,²¹ amiből egy négyzetméter sem szabad feladni. Goldsteinnek és Amírnak egyaránt köze volt a nyugati parti telespesek közül sok szimpatizánst maga mögött tudó Kachhoz: az askenázi Goldstein a szervezet tagja volt,²² ő maga is telespesként élte az életét, ellentétben a szefárd Amírral, aki ugyan nem volt telespes, de számos ultranacionalista csoporttal szimpatizált,²³ amelyek közül az egyik, a Harcoló Zsidó Szervezet (EYAL) kapcsolatban állt az 1990-ben meggyilkolt Kahane rabbi pártjával.²⁴

Fontosnak tartjuk kiemelni, hogy az írásunkban tárgyalt többi militáns irányzattól eltérően az izraeli szélsőjobbaldalon nem terjedt el a vezető nélküli ellenállás modellje. A magányos merénylők által elkövetett támadások sem jellemzőek a közel-keleti országra, tanulmányunk első részében ezért nem tárgyaltuk egyik merénylőt sem részletesen. Amír és Goldstein kapcsán mindössze arra kívánunk rávilágítani, hogy a magányos farkasok nemcsak azoknál a politikai szélsőségeknél vannak jelen, ahol a vezető nélküli ellenállás koncepcióját ideológiailag megalapozzák, hanem ott is, ahol erre nem kerül sor, ugyanis annak ellenére, hogy Amír és Goldstein szélsőjobbaldali tömörülésekhez csatlakoztak, a merényleteket nem parancsra hajtották végre, hanem egyedül és önállóan cselekedtek, anélkül, hogy előzőleg bárkit is beavattak volna tervükbe. Célpontjaik szimbolikusak: Goldstein az általa szenvedélyesen gyűlölt palesztinok közé lőtt, míg Amír a szélsőséges nemzeti vallásosok másik nagy ellenségét, a palesztinoknak engedményeket tevő, vagyis zsidó létére a „saját népét eláruló” és a „zsidók örökségét feladó” Rabint vette célba.

18 Végh Roland: *Az izraeli telespes mozgalom gyökerei*. kitekintő.hu, 2013. 05. 07. (2013. 08. 16.)

19 Uo.

20 Sprinzak, Ehud: Kach and Meir Kahane: The Emergence of Jewish Quasi-Fascism. *Patterns of Prejudice*, 19. évf. 1985/3–4.

21 *Kach, Kahane Chai (Israel, extremists)*. Council on Foreign Relations, 2008. 03. 20. (2013. 08. 16.)

22 Uo.

23 *Lone-Wolf Terrorism*. Instituut voor Veiligheids- en Crisismanagement, Rotterdam, 2007. 57. o. (2013. 07. 01.)

24 *EYAL (Fighting Jewish Organization)*. START – National Consortium for the Study of Terrorism and Responses to Terrorism. (2013. 11. 20.)

A radikális muzulmánok apokaliptikus víziója

Az iszlamista magányos farkasok annak a „dzsihadista szalafizmus” vagy „globalizált dzsihad” néven elterjedt ideológiának a mentén hajtják végre támadásaikat, amit az al-Káida, vagy a hozzá hasonló szélsőséges iszlamista szervezetek is magukénak vallanak. Az iszlám szélsőséges értelmezéseként, jobban mondva az iszlám tanításainak eltorzításaként értékelhető szellemi irányzat az iszlamizációt erőszakkal, a dzsihad eszközével, esetenként terrorista módszerekkel kívánja végrehajtani.²⁵ Hívei „abszolút elsődlegességet adnak a permanens dzsihadnak, amely elsősorban az Egyesült Államok és a vele együttműködők ellen irányul”,²⁶ célponttá téve ezáltal a világ bármely pontját. További célként jelenik meg egy „iszlám emirátus” létrehozása, ahol a világi törvények helyett a saría uralkodik. Béres János hangsúlyozza, hogy a kissé leegyszerűsítően csak dzsihadistáknak hívott, szélsőségesen vallásos aktivisták számára „az iszlám nem csak egy, a muszlimokra érvényes vallási irányzat, hanem Isten által az egész emberiségnek adott életmód, a létezés egyetlen elfogadható formája. Számukra mindenki, a saját muszlim hittársaik is az ellenséghez tartoznak, amennyiben nem az általuk elképzelt igaz iszlám értékeket követik”.²⁷ A „leigázott muzulmánok” ellenségeivel szemben minden megengedhető, példaként a woolwichi támadást hoznánk fel, ugyanis az elkövetők a brit katona megölésével és lefejezésével a számtalan ártatlanul meggyilkolt muzulmánért akartak bosszút állni.²⁸

Az iszlamista magányos merénylők túlnyomórészt nem fegyveres személyeket, vagy fegyverrel védett létesítményeket támadnak, hanem védtelennek számító célpontokat, mint például a bostoni maraton nézőközönsége, ezért meglehetősen ritkának számítanak a Nidál Malik Haszán őrnagy tömeggyilkosságához hasonló, „kemény” célpontok elleni támadások.²⁹ Bár tény, hogy az elmúlt években megszorodtak az egyenruhások elleni merényletek,³⁰ de az iszlamista magányos elkövetők még mindig elsősorban a civileket támadják.

A single issue (tematikus) merényletek mozgatórugói

A szélsőséges állat-, illetve környezetvédők mozgalma közötti különbség minimálisnak mondható, mert az aktivisták gyakorlatilag egymást átfedő elvek mentén hajtják végre

25 Rostoványi Zsolt: A „totalizáló iszlámtól” a „szekularizált iszlámig”. Az iszlám civilizáció a retradicionalizáció és modernizáció kettős szorításában. In Csicsmann László (szerk.): *Iszlám és modernizáció a Közel-Keleten*. Aula Kiadó, Budapest, 2010, 72. o.

26 Rostoványi Zsolt: Irak: az iszlám és a politikai hatalom viszonya. In uo. 378–379. o.

27 Béres János: *Napjaink muszlim terrorizmusának gyökerei és visszatorzításának lehetőségei*. Doktori (PhD) értekezés. Zrínyi Miklós Nemzetvédelmi Egyetem Hadtudományi Doktori Iskola, Budapest, 2008, 31. o. (2013. 07. 22.)

28 Dodd, Vikram: *Man killed in deadly terror attack in London street*. The Guardian, 2013. 05. 22. (2013. 07. 31.)

29 Nidál Malik Haszán őrnagy 2009. november 5-én 12 katonatársával és egy civil alkalmazottal végzett a texasi Fort Hood bázison. Lásd Pantucci, Raffaello: *A Typology of Lone Wolves: Preliminary Analysis of Lone Islamist Terrorists*. International Centre for the Study of Radicalisation and Political Violence, London, March 2011. 23. o. (2013. 07. 19.)

30 A Toulouse környéki gyilkosságok elkövetője, Mohamed Merah néhány nappal azelőtt, hogy támadást intézett egy zsidó általános iskola ellen, végzett három szolgálaton kívüli ejtőernyőssel is, de Haszán őrnagy támadása, Arid Uka frankfurti gyilkosságai és a 2013. májusi woolwichi merénylet is egyenruhások ellen irányultak. Merah merényleteihez lásd Smith-Spark, Laura: *Who was French gunman Mohamed Merah?* CNN, 2012. 03. 23. (2013. 07. 14.) Arid Uka támadásához lásd Bartsch, Matthias - Musharbash, Yassin: *The Radical Islamist Roots of the Frankfurt Attack*. Spiegel online, 2011. 03. 03. (2013. 07. 20.)

a támadásaikat. A radikális állatvédők úgy gondolják, hogy az állatoknak az emberekkel azonos jogaik vannak, így nem lehet őket tulajdonként kezelni, vagyis nem tarthatunk állatokat saját vagy mások szórakoztatására, személyes biztonságunk és vagyontárgyaink őrzésére, tudományos kísérletre (még új gyógyszer előállítására sem), valamint arra, hogy ruhát vagy ételt állítsunk elő belőlük. Úgy vélik, az állatok nem képesek arra, hogy megvédjék jogaikat, ezért nekünk, embereknek morális felelősségünk és kötelezettségünk ezt megtenni.³¹ A fanatikus környezetvédők pedig meg vannak arról győződve, hogy a természet megvédelem érdekében jogosan követnek el erőszakot, továbbá megpróbálják felnyitni a társadalom szemét, hogy jobban védjék a természetet, megakadályozva annak további ember általi kizsákmányolását, tiltakozva többek között a fakitermelés, valamint a genetikailag módosított termékek ellen.³² Az Állatfelszabadítási Front (ALF) és a Föld Felszabadítási Front (ELF) tagjai nem csak olyan létesítményeket vesznek célba, amelyek védettek, hanem olyanokat is, ahol nem állnak fegyveres őrök. Az aktivisták számára az a lényeg, hogy minél több olyan épületet, létesítményt verjenek szét vagy égessenek le, amely összefüggésbe hozható az állatok szenvedésével, halálával, vagy a természet rombolásával, mindegy, hogy szőrmeboltról, laboratóriumról, vagy sípályáról van-e szó.

A terhességmegszakításokat szélsőséges módon ellenzők gyilkosságnak tekintik az abortuszt, gyilkosoknak a beavatkozást végző orvosokat, bűnrészesnek a nővéreket és a klinikai alkalmazottakat. A tiltakozók elsősorban az orvosokat, illetve a beavatkozás helyszínét, a klinikát támadják, így próbálva egyrészt megakadályozni, hogy a magzatelhajtás megtörténjen, másrészt megbosszulni a már végrehajtott terhességmegszakításokat többek között oly módon, hogy elbarikádozzák, szétverik, felgyújtják vagy akár fel is robbantják az épületet, valamint halálosan megfenyegetik az orvosokat, a nővéreket és a betegeket. A támadások legtöbbször nem követelnek halálos áldozatot, ez azonban nem minden esetben igaz. Az Isten Hadseregének fanatikus abortuszellenesei sokban hasonlítanak a Phineas Papjaihoz hasonló keresztény radikálisokhoz, ugyanis az ő tagjaik esetében is a kereszténység szélsőséges módon való értelmezéséről beszélünk, ami nemcsak a terhességmegszakítások elleni erőszakos tiltakozásban ölt testet, hanem abban is, hogy az aktivisták vállaltan homofóbbok és fajgyűlölők. A két mozgalom között a minimális különbség annyi, hogy míg a Phineas Papjai elsősorban az afroamerikaiakat és a fehér faj „beszennyezőit” támadják, addig az Isten Hadseregének eszmevilágában a terhességmegszakítások ellenzése a domináns elem. Eric Rudolph abortuszklinikákat és melegbárokot érintő támadásai pontosan szemléltetik azt, hogy az Isten Hadserege összességében véve kiket tekint ellenségnek, bár az atlantai olimpián történt robbantás meglehetősen kilóg a sorból: Rudolph homályos indoklásában a „globális szocializmus ünnepének” tartotta az olimpiát, ezért hajtotta végre a merényletet.³³

A decentralizáltság mellett a single issue erőszakot gyakorlók közös tulajdonságaként lehet értékelni, hogy a csoportok az angolszász országokban – elsősorban az USA-ban, illetve Nagy-Britanniában, kisebb részben Kanadában, Ausztráliában és Új-Zélandon – követik el a legtöbb támadást, emellett az aktivistáknak nincs átfogó politikai programjuk,

31 Répási Krisztián: Az „egyetlen kérdés” terrorizmusa. *Nemzet és Biztonság*, 4. évf. 2011/7, 34. o.

32 Uo. 36. o.

33 Full text of Eric Rudolph's written statement. Az Isten Hadseregének hivatalos honlapja. (2013. 08. 12.)

mindössze azon az egy bizonyos témakörön belüli változást akarják elérni a kormány és az emberek hozzáállásában. Ugyanakkor különbségként tartanánk számon azt, hogy a radikális állat- és környezetvédő, valamint abortuszellenes szervezetek ideológiája meglehetősen eltér egymástól. A militáns természetvédők és állatjogi aktivisták eszmeisége végső soron az anarchista, antikapitalista felfogással rokonítható, míg a terhességmegszakítás harcos ellenzői mélyen vallásos keresztények: a George Tiller abortuszokat végző orvost megölő Scott Roeder protestáns volt, egy másik magzatelhajtást végző orvos gyilkosa, James Kopp pedig katolikus.³⁴ Különbségként fogható fel az is, hogy az Isten Hadseregének támadásaiban eddig nyolcan haltak meg, ezzel szemben az ALF és az ELF akciói eddig még nem követeltek emberéletet, bár tegyük hozzá, ez sokszor csak a szerencsének volt köszönhető.³⁵

Az egyéni sérelmek szerepe. A magányos merénylők kapcsán az a tévhit ágyazta be magát a köztudatba, miszerint mindannyian valamilyen mentális betegségben szenvednek, vagyis, ha úgy tetszik, „elmebetegek”. Néhányuknál valóban diagnosztizáltak elmebetegségi betegséget, azonban a legtöbb magányos elkövetőnél tulajdonképpen arról van szó, hogy a személyes frusztrációjuk összekeveredik azokkal a szélsőséges eszmékkal, amiknek a rabjaivá váltak.³⁶ A toulouse-i gyilkosságok elkövetője számára a végső lökést feltehetően az jelentette, hogy afganisztáni és pakisztáni szélsőségesekkel került kapcsolatba,³⁷ de Merah-val már korábban is voltak problémák, mert sok második generációs bevándorlóhoz hasonlóan algériaiként és muszlimként nem találta a helyét a francia társadalomban.³⁸ Wade Michael Page alkoholproblémái miatt elvesztette az állását, majd a katonai pályától is búcsút kellett vennie.³⁹ mindezek vélhetően felgyorsították a radikalizáció folyamatát, és a bűnbakot a más kultúrájú közösségekben találta meg. Eric Rudolph szélsőségesen vallásos nevelésben részesült, rasszista nevelőapja pedig folyamatosan összeesküvéselméleteket gyártott, amikre a fiatal fiú fogékonynak bizonyult, ám az erőszak útjára azután lépett, miután kirúgták őt a főiskoláról, és úgy érezte, hogy semmit sem tud kezdeni az életével.⁴⁰ Jigal Amír ugyan erősen szimpatizált palesztinellenes szervezetekkel, de a miniszterelnököt csak azután gyilkolta meg, miután a barátnője szakított vele, ő pedig mély depresszióba zuhant.⁴¹

A fenyegetés nagysága

A magányos merénylők, valamint a néhány fős, önállóan, nagyobb szervezeti egységektől függetlenül működő csoportok több szempontból is eredményesnek tűnhetnek. Egyrészt

34 Bakker, Edwin - de Graaf, Beatrice: *Preventing Lone Wolf Terrorism: some CT Approaches Addressed. Perspectives on Terrorism*, 5. évf., 2011/5–6. (2013. 07. 23.)

35 Répási Krisztián: *Az „egyetlen kérdés” terrorizmusa i. m.* 37–38. o.

36 Nesser, Petter: *Single Actor Terrorism: Scope, Characteristics and Explanations. Perspectives on Terrorism*, 6. évf., 2012/6. (2013. 08. 01.)

37 Smith-Spark, Laura: *i. m.*

38 Roy, Olivier: *Loner, Loser, Killer*. The New York Times, 2012. 03. 23. (2013. 07. 06.)

39 Laris, Michael - Leonnig, Carol D. - Somashekhar, Sandhya: *i. m.*

40 Springer, Nathan R.: *Patterns of Radicalization: Identifying The Markers and Warning Signs of Domestic Lone Wolf Terrorists In Our Midst*. Naval Postgraduate School, Monterey, California, December 2009. 67–68. o. (2013. 07. 09.)

41 Lone-Wolf Terrorism *i. m.* 41–42. o.

nagy valószínűséggel a potenciális elkövető, vagy elkövetők a merénylet végrehajtása előtt nem kerülnek a hatóság látókörébe, már csak azért sem, mert a magányos farkasokra vonatkozóan nem lehet egy általánosan elfogadható, egységes profilt kialakítani, nincs olyan, hogy „tipikus magányos merénylő”. Másrészt, kevés anyagi ráfordítással is végre lehet hajtani egy merényletet. Harmadrészt, nem feltétlenül szükséges katonai múlttal és harci tapasztalattal rendelkezni, mert a fegyverhasználatot ezek nélkül is el lehet sajátítani, s az internetről le lehet tölteni, hogy miként lehet robbanószerkezetet összeállítani.

Ugyanakkor nem szabad elfelejteni, hogy kevés olyan ember van, aki egyszerre fegyverkezett, türelmes, körültekintő, és rendelkezik a szükséges technikai tudással is. Baruch Goldstein, Breivik és a bostoni robbantók sokkal inkább a kivételek, mint az „átlag”, ami pedig Eric Rudolph, Timothy McVeigh és Nidál Malik Haszán merényleteit illeti, náluk a sikerben az is szerepet játszott, hogy évekig szolgáltak a hadseregben, ahol lehetőségük volt elsajátítani, fejleszteni a fentebb említett képességeket. Ezenkívül a magányos farkasoknak segítség nélkül kell végrehajtaniuk minden olyan feladatot, amit a merénylet megelőzően el kell végezni, többek között a támadás előtti felderítő munkát, a fegyverek vagy a robbanószerkezet összeállításához elengedhetetlen alkatrészek, vegyi anyagok beszerzését. Természetesen, ha egy néhány fős csoportról van szó, akkor ezek a feladatok megoszlanak, de ne felejtjük el, hogy egy ilyen csoport tagjai szintén „amatőrök”, akik óvatlanok, nem készültek fel az elhúzódó küzdelemre, és nem voltak tagjai semmilyen „földalatti szervezetnek”, vagyis nem éltek éveken, évtizedeken keresztül illegálisan. Végül az internet szerepét sem szabad túldimenzionálni. A világháló kiválóan alkalmas többek között a szélsőséges ideológiák terjesztésére, kapcsolattartásra, valamint arra, hogy különböző ismertető, leírások alapján össze lehessen állítani primitív robbanószerkezeteket, ugyanakkor nem versenyezhet a szélsőjobboldaliak (neonácik), vagy a muszlim radikálisok által fenntartott kiképzőtáborokkal. Abban az esetben pedig, ha a merénylőt kiképezték, irányítják, utasítják és ellátják a támadáshoz szükséges eszközökkel, fegyverekkel, akkor már nem magányos elkövetőről van szó.

A 2011-es norvégiai merényletek után a sajtó rendkívül sokat foglalkozott a magányos elkövetők által gyakorolt politikai erőszakkal, de véleményünk szerint a híradások és a cikkek azt éreztették az olvasókkal, hogy ekkora volumenű támadás kis túlzással bárhol és bármikor előfordulhat, sőt akár többször is minden évben. Ugyanakkor a terrorizmus történetét feldolgozó könyvek és tanulmányok az elmúlt közel negyven évben alig több mint féltucat olyan elkövetőt jegyeztek fel Európában és Amerikában, akik magányos farkasként úgynevezett stratégiai terrorcselekményt, vagyis számos halálos áldozattal és sérüléssel járó, hatalmas médiafigyelemmel kísért, nagy félelmet gerjesztő merényletet hajtottak végre.⁴² A kisebb, nem stratégiai jelentőségű merényletek esetében ez a szám nyilvánvalóan nagyobb, továbbá az is igaz, hogy kis mértékben ugyan, de az elmúlt évtizedben az USA-ban és Európában több szélsőjobboldali és iszlamista magányos farkas típusú merényletet követtek el vagy próbáltak meg elkövetni, mint a 2000-es éveket megelőzően. Mindezek ellenére a TE-SAT jelentések és a politikailag motivált erőszakos cselekményeket nyilvántartó adatbázisok (RAND, Global Terrorism Database) szerint az erőszakos

42 Tólas Péter – Csiki Tamás: *i. m.* 3–4. o.

kimenetelű cselekmények többségét még mindig a különböző szélsőséges szervezetek hajtják végre, és nem a magányos elkövetők. Ráadásul több esetben is tévedtek a hatóságok, amikor „magányos farkas”-akcióként kezeltek egy-egy merényletet, ugyanis később kiderült az elkövetőkről, hogy nem önállóan, hanem egy terrorista vagy felkelőszervezet segítségével, illetve megbízásából hajtották végre a támadást.

Konklúzió

A különböző szélsőséges ideológiák változatos ellenségképet kínálnak az egyéni sérelmekről és a bosszúvágtyól is fűtött magányos elkövetőknek. Célponttá válhatnak nemcsak a más etnikumú, vallású, bőrszínű vagy eltérő világnézetű emberek, hanem olyan személyek, sőt intézmények is, amelyek az államot képviselik. Tagadhatatlan, hogy a vezető nélküli ellenállásnak fontos szerepe van a magányos merénylők akcióiban, önálló cselekvésre sarkallva a radikálisokat, ugyanakkor az izraeli nemzeti vallásos fanatikusok merényleteiből azt a következtetést vonhatjuk le, hogy a magányos farkasok által gyakorolt politikai erőszak nem elválaszthatatlan a vezető nélküli ellenállás koncepciójának ideológiai megalapozottságától, vagyis egy politikai szélsőségen belül ennek hiányában is megjelenhetnek a magányos merénylők. Megvizsgálva az érintett országokat, a magányos merénylők - politikai szélsőségtől függetlenül - az individualista társadalmakban vannak jelen, ezért főként az európai országok, az USA, Új-Zéland, Kanada és Ausztrália érintettek, ily módon Izrael kivételnek számít.

Végző soron kijelenthető, hogy a magányos merénylők a meglepetés erejével csapnak le általában védtelen vagy gyengén őrzött célpontokra, de a meglepetés a legtöbb esetben felkészületlenséggel és tapasztalatlansággal párosul. Mindamellet nem szabad alábecsülni a magányos farkasok jelentette veszélyt, mert még egy rosszul sikerült merénylet, egy elhibázott akció is követelhet halálos áldozatot és okozhat maradandó sérüléseket, de minden egyes Breivikre és Haszánra több tucatnyi sikertelen próbálkozás jut, sok potenciális elkövetőt még a tervezett merénylet előtt lekapcsol a rendőrség. Úgy gondoljuk, hogy a merényletek növekvő számának és a profilalkotás rendkívüli nehézségének ellenére a legnagyobb fenyegetést nem elsősorban a magányos elkövetők jelentik, hanem egyrészt még mindig a különböző szélsőséges szervezetek által gyakorolt politikai erőszak, másrészt az általuk folytatott intenzív propagandamunka. A szélsőséges propaganda ugyanis nemcsak megágyazhat az erőszakos cselekményeknek, hanem fel is gyorsíthatja a radikalizáció folyamatát azoknál, akik később az erőszak útjára lépnek, és vagy egy radikális szervezet tagjaként, vagy magányos merénylőként próbálnak majd érvényt szerezni vélt igazuknak.